

den tynde. Der kan nævnes flere Exempler i den Retning. Men der kan ogsaa nævnes mange Exempler i den modsatte, og ovenfor er der jo nævnet nogle; men i den Conrad'ske Bog findes der endnu mere om den Sag. Saa meget er sikkert, at naar Befolkningen bliver tættere eller tyndere, paavirkes Trangen til de forskellige Professioner, snart stærkere, snart svagere, snart paa den ene, snart paa den anden Maade.

Rodbertus-Jagetow, aus dem literarischen Nachlass von — III. Berlin, 1885, Puttkammer & Mühlbrecht (LXIV og 284 S.) (8 M.)

Den anden Del af »Zur Beleuchtung der socialen Frage«, der her endelig — ti Aar efter sin Forf.s Død — er kommen til Udgivelse, er kun et Fragment. Og dette Fragment indeholder endog for Størstedelen kun Gentagelser, ikke blot Gentagelser i den Forstand, at Rodbertus tidligere har udviklet de samme Anskuelse som her, men endog i den Forstand, at det her offentliggjorte Fragment for Størstedelen er en Reproduktion af tidligere trykte Sager. Den sidste (»større«) Halvdel af, hvad der her fremtræder som »Zur Beleuchtung der socialen Frage, Theil II« (hvilket dog kun er »første Hefte« af de tre Hefter, som efter Rodbertus's Plan i Forening skulde have udgjort »anden Del« af »Zur Beleuchtung etc.«) er nemlig ikke Andet end et kun lidet ændret Optryk af Rodbertus's i 1850 offentliggjorte første »sociale Brev« til von Kirchmann. Det Ny i »Zur Beleuchtung etc. II« skulde være de statistiske Argumenter, Rodbertus fremfører, støttende sig til Colquhouns og Baxters »Indkomst-Pyramider« (illustrerede ved tre grafiske Fremstillinger); men ingen Statistiker vil tillægge Rodbertus's statistiske Ræsonnementer nogen Vægt. Men sine tidligere udviklede Synsmaader fremfører Rodbertus her med en Varme, at selv den, der er fortrolig med Rodb.s tidligere Værker, føler sig greben ved Læsningen af »Zur Beleuchtung II«. Med levende Farver udkaster han et Billede af Arbejdernes Kaar. »I

Virkeligheden kan der ikke gives noget Menneske, der, naar han har tilstrækkelig Forstand og vil være ærlig, ikke maa anerkende denne frygtelige Kumulation af social Uret [imod Arbejderne]. Han behøver kun opmærksomt at se herpaa for at rystes op af den sløve Vane, der alene gjorde det muligt, at han hidtil sorgløst har kunnet gaa forbi saadanne sociale Misdannelser, der nu, da han socialt er vaagnet op, vækker endnu mere Forfærdelse end Medlidenhed hos ham.« (S. 36.)

Foruden »Zur Beleuchtung II« indeholder det foreliggende Bind den Skrivelse, Rodbertus sendte den under Industri-Udstillingen i London 1862 forsamlede Arbejderkongres, og den Afhandling om den arbejdende Klassers Fordringer, som han i 1837 sendte til Optagelse i Augsb. Allgem. Zeitung, — men ikke fik optaget. Af denne sidste Afhandling ser man, at Rodbertus allerede ved sin Forfatterbanes Begyndelse var naaet til omtrent de samme Hovedresultater som ved dens Slutning: i de ca. 40 Aar, over hvilke den strækker, var han som Nationaløkonom ikke megen videnskabelig Udvikling underkastet.

Bindet aabnes med en i visse Henseender ganske ejendommelig Indledning og »Berichterstattung« af Ad. Wagner. Den giver Oplysning om, hvorledes det staar til med Rodbertus's literære Efterladenskaber, — og den giver et mildest talt lidet hyggeligt Indtryk af forskellige Forhold, vedrørende Udgivelsen af de nævnte Efterladenskaber. Adolf Wagners første Medudgiver, Schumacher-Zarchlin, forsvandt hurtigt som Udgiver paa en mystisk eller i alt Fald uopklaret Maade. Og efter at Udgivelsen nu i 8 Aar har gaat sin langsomme Gang, erklærer Ad. Wagner, at han nu betragter sin Udgivervirksomhed for endt. Uden Angreb har denne langt fra været, og imod disse Angreb værger Wagner sig i sin Indledning med vanlig Arrogance og Brøsigthed. Den ene af Angriberne, Dr. Rudolf Meyer, er jo af en saa notorisk Upaalidelighed, at Wagner ligeoverfor ham har let ved at komme til at staa som Sejrherre. En anden af Angriberne er Moritz Wirth. Denne

Forfatters Bog, »Bismarck, Wagner und Rodbertus«, er, som tidligere anført i »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, et maadeligt, tildels barnagtigt Værk. Men deraf følger ikke, at Wirths Kritik af Wagners Udgivervirksomhed i Broschuren »Der drohende Untergang des Nachlasses von Rodbertus-Jagetzow« (1884) fortjener en saadan haanlig Affærdigelse som den, Wagner gør den til Genstand for. Heller ikke faar man Indtrykket af, at Wagners Optræden lige overfor andre Modstandere er berettiget, navnlig ikke lige overfor Dr. Quark (»das Problem des Nachlasses von Rodbertus«, en Artikel i »Monatsschrift für christliche Socialreform«, 1884), tildels ogsaa M. Schippel. Wagner indlader sig nemlig slet ikke paa nogen egenlig Imødegaaelse af sine Modstandere; han haaner dem blot og underlægger deres Kritik lave, egennyttige Motiver. Men det er næppe den heldigste Art Forsvar.

H. Wagener, aus Rodbertus's Nachlass. Herausgegeben und mit einen Nachwort versehen. Minden, J. J. C. Bruns Verlag. 1886. (58 S.). (Mk. 1,60).

Gehejmerraad Wagener har her udgivet dels nogle Breve til ham fra Rodbertus, dels nogle Kommentarer, som Rodbertus knyttede til det »socialt-konservative Program«, Wagener var med til at foreslaa i Begyndelsen af Halvfjerds-erne. Noget nyt erfarer man ikke; men den store Interesse, der knytter sig til Rodbertus's Navn, har bevæget W. til at udgive disse Smaabidrag.

A. de Foville, le morcellement. Paris, Guillaumin & Cie. 1885. (283 S.)

Den ansete Chef for det franske Finansministeriums statistiske Bureau, der allerede ved sit Værk: la transformation des moyens de transport et ses consequences économiques et sociales, erhvervede sig et betydeligt Navn som Statistiker, har nu erhvervet sig yderligere Fortjenester